

رئوس مطالب (جلد ۱ و ۲)

جلد اول

۱۲۹-۱	بخش اول: پیکره و دادگان
۳۰۷-۱۳۱	بخش دوم: پردازش متن
۴۵۱-۳۰۹	بخش سوم: ریشه‌یاب و خطایاب
۶۰۱-۴۵۳	بخش چهارم: OCR و تشخیص دستخط

جلد دوم

۷۳۴-۶۰۳	بخش پنجم: ترجمه ماشینی
۸۷۳-۷۳۵	بخش ششم: تبدیل متن به گفتار
۱۰۲۴-۸۷۵	بخش هفتم: بازشناسی گفتار
۱۰۹۹-۱۰۲۵	بخش هشتم: مدل زبانی در بازشناسی گفتار
۱۱۷۰-۱۱۰۱	بخش نهم: سامانه‌های خبره
۱۱۸۰-۱۱۷۱	بخش دهم: سایر موضوعات
۱۲۱۵-۱۱۸۱	واژه‌نامه تخصصی

فهرست تفصیلی مطالب

فهرست مؤلفان مقالات	یازده
ضرورت پاسداری از میراثی گرانسنگ	پانزده
سپاس و قدردانی	هفده
پیشگفتار	نوزده

بخش اول: پیکره و دادگان

آوانویسی و تعیین مرز زمانی بین آواهای دادگان گفتاری فارسی با استفاده از...	۳
محمد مهدی همایون پور و محمود احمدی	
مرزبندی هجاها در گفتار پیوسته فارسی و جبران خطا در کاربرد بازشناسی گفتار	۱۴
حمید غفاری مقدم، احمد اکبری و ناصر مزینی	
تقطیع گفتار پیوسته فارسی به نواحی واک دار - بی واک، هجا و واج	۲۲
محمد مهدی همایون پور و محمد آزاد	
واژگان زبانی زبان فارسی	۳۰
محرم اسلامی، مسعود شریفی آتشگاه، صدیقه علیزاده لمجیری و طاهره زندی	
آموزش رایانه‌ای تلفظ واجهای زبان فارسی به صورت صوتی - تصویری	۳۹
محمد رضایی، محمود بی‌جن خان و وحید صادقی	
طراحی شبکه واژگانی صفات زبان فارسی	۴۸
علی فامیان و داریوش آقاجانی	
دادگانه‌های گفتاری زبان فارسی	۵۵
جواد شیخ‌زادگان و محمود بی‌جن خان	
طراحی و تهیه دادگان تلفنی اعداد متصل زبان فارسی و استفاده از آن در یک...	۷۶
امین فاضل، حسین صامتی و محمد بحرانی	
گزارشی از ساخت نخستین پیکره چندزبانه برای زبان فارسی	۸۷
بهرنگ قاسمی‌زاده، سعید رحیمی، مرتضی سالاریان و علی بهاری سلیم	

- ۹۷ معیاری برای ارزیابی خوانایی دست‌خط نستعلیق فارسی و تشکیل دادگان...
رضا صفابخش و محمدامین شایگان
- ۱۰۶ دادگان گفتاری زبان فارسی؛ تقطیع و برچسب‌دهی آوایی و واجی
محرم اسلامی و محمود بی‌جن‌خان
- ۱۱۳ برچسب‌دهی دستوری پیکره زبان فارسی
محمد حاجی عبدالحسینی
- بخش دوم: پردازش متن
- ۱۳۳ ارائه یک سامانه دسته‌بندی موضوعی متون فارسی براساس روشهای احتمالاتی
محسن عرب‌سرخی و هشام فیلی
- ۱۴۶ دسته‌بندی موضوعی متون فارسی براساس روش تحلیل معنایی پنهان
آزاده حاجی‌حسینی و فرشاد الماس‌گنج
- ۱۶۱ پردازش متون فارسی: دستاوردهای گذشته، چالشهای پیش رو
مهرنوش شمس‌فرد
- ۱۸۱ ساخت یک نمایه‌ساز خودکار برای متون فارسی
مسعود تشکری و محمدرضا میبیدی
- ۱۹۶ شناسایی اشعار شاهنامه فردوسی به کمک شبکه عصبی مصنوعی
امیر شهاب شاهمیری، رسول دژکام و سعید شیرینی
- ۲۱۴ طراحی و ارزیابی نمایه‌ساز خودکار متون فارسی
حسن بشیری، فاطمه کربلانی و شیرین موسوی
- ۲۲۴ دسته‌بندی موضوعی متون فارسی براساس روش تحلیل معنایی...
طاهره امامی آزادی و فرشاد الماس‌گنج
- ۲۳۷ سامانه خلاصه‌سازی خودکار متون فارسی
زهره کریمی و مهرنوش شمس‌فرد
- ۲۵۴ مقایسه موسیقی شعر حافظ، خواجه و سلمان با استفاده از رایانه
محمدجواد عظیمی
- ۲۷۸ استخراج نقشهای موضوعی جمله‌های زبان فارسی
مریم صدر موسوی و مهرنوش شمس‌فرد
- ۲۸۹ سامانه استخراج اطلاعات: مرصاد
نغمه رحیمی‌پور، زهرا انصاری و مهرنوش شمس‌فرد
- ۳۰۲ دادگانهای زبان فارسی منبعی مستند برای پژوهشهای زبانی
سید مصطفی عاصی

- بخش سوم: ریشه‌یاب و خطایاب
- ۳۱۱ طراحی خودکار حروف خط نستعلیق
محمد قدسی و کیارش بازرگان
- ۳۱۸ طراحی یک ریشه‌یاب خودکار برای واژگان فارسی
مسعود تشکری و محمدرضا میبیدی
- ۳۳۴ دشواریهای ریشه‌یابی فارسی و روشی برای ریشه‌یابی فعلهای ساده فارسی
احمد یوسفان، سمیه صالحی زارعی و بهروز مینایی بیدگلی
- ۳۵۱ یادگیری بدون نظارت ساختواژه زبان فارسی به کمک بستر توصیف با طول بهینه
کاظم فولادی و فرهاد ارومچیان
- ۳۷۶ طراحی و پیاده‌سازی یک خطایاب فارسی
صادق دُری نوگورانی و محسن صبوریان
- ۳۹۱ طراحی یک الگوریتم ریشه‌یابی برای زبان فارسی
رضا حسامی فرد و غلامرضا قاسم ثانی
- ۴۰۱ ریشه‌یاب آماری برای زبان فارسی
مجتبی محمدی نصیری، کیومرث شیخ‌اسماعیلی و حسن ابوالحسنی
- ۴۱۰ بهینه‌سازی چینش حروف فارسی بر روی صفحه کلید با استفاده از...
سجاد مرادی و سعید شیری قیداری
- ۴۲۰ تعیین ریشه زبانی واژگان فارسی و عربی به کمک شبکه عصبی مصنوعی
امیرشهاب شاهمیری، رضا صفابخش و رسول دژکام
- ۴۴۰ ارائه سامانه خبره برای تصحیح خودکار خطاهای املائی زبان فارسی
محسن عرب سرخی، هشام فیلی و محمد آزادنیا
- بخش چهارم: OCR و تشخیص دستخط
- ۴۵۵ بازشناسی حروف در کلمات تایپ شده فارسی با استفاده از روش ریخت‌شناسی
حمید فهمی و بیژن تیمسار
- ۴۶۴ ارائه دو الگوریتم برای بازشناسی حروف چاپی فارسی
رضا عزمی و احسان‌اله کبیر
- ۴۷۳ بازشناسی برخط نویسه‌های فارسی
کریم عباسیان و احسان‌اله کبیر
- ۴۸۰ جداسازی حروف در متون چاپی قدیمی
حسین نظام‌آبادی‌پور، احسان‌اله کبیر و رضا عزمی

- ۴۹۵ بازشناسی و یادگیری حروف مجزای برخط فارسی به روش فازی
مهدیه سلیمانی باغشاه، سعید باقری شورکی و شهره کسائی
- ۵۰۸ بازشناسی برخط ارقام دست‌نویس فارسی
هومن مظفری، فرنوش رهگذر و شهاب شریف
- ۵۲۱ کاربرد پروفایل‌های تصویر در بازشناسی کلمات دست‌نویس فارسی
کیوان مسروری، احسان کبیر و کامبیز بدیع
- ۵۳۴ دو روش بهبودیافته برای تقطیع کلمات دست‌نویس نستعلیق فارسی
رضا صفابخش و پیمان ادیبی
- ۵۵۰ بازشناسی قلم‌های فارسی بر پایه فیلترهای گابور
حسین نظام‌آبادی‌پور، سعید سریزدی و افشین ابراهیمی
- ۵۶۱ ارائه روشی جدید برای تعیین و تأیید هویت نویسنده مبتنی بر متون...
فاطمه شهابی‌نژاد و محمد رحمتی
- ۵۷۹ اصلاح گسستگی‌های ناخواسته در متون چاپی فارسی به روش زنجیر فعال
هادی گرایلو و احسان‌اله کبیر
- ۵۹۰ استفاده از یادگیری استقرایی قواعد برای جداسازی تصویری کلمات فارسی و لاتین
هادی صدوقی یزدی، مهدی آبادی و احسان‌اله کبیر

فهرست مؤلفان مقالات

آبادی، مهدی	بازرگان، کیارش
آزاد، محمد	باقری شورکی، سعید
آزادنیا، محمد	باقری، مجید
آقاجانی، داریوش	بحرانی، محمد
ابراهیمی، افشین	بحرینی، معصومه
ابوالحسنی، حسن	بدیع، کامبیز
ابوالقاسمی، فرهاد	بشیری، حسن
ابوطالبی، حمیدرضا	بهاری سلیم، علی
احدی، سید محمد	بهرامی راد، علی
احمدی، محمود	بی جن خان، محمود
احمدی نیا، زهرا	پالهنک، مازیار
ادیبی، پیمان	پاینده، شهراد
ارومچیان، فرهاد	پرویزی، مهدی
اسلامی، محرم	پورحسن، مژگان
اشراق، فائزه	تبیانی، محمود
اشکوری، علی	تشکری، مسعود
اصغری، محمدرضا	تیمسار، بیژن
اکبری، احمد	ثابتی، وجیهه
الماس گنج، فرشاد	حاجی عبدالحسینی، محمد
امامی آزادی، طاهره	حاجی حسینی، آزاده
انصاری، زهرا	حافظی، محمد مهدی
باباعلی، باقر	حافظی، نازیلا

سید صالحی، سید علی	حسامی فرد، رضا
شاهمیری، امیر شهاب	حسین زاده، خسرو
شایگان، محمد امین	حسینی نژاد، علی
شریف، شهاب	خونساری، احمد
شریفی آتشگاه، مسعود	خیاطیان، مجید
شمس فرد، مهرنوش	داود آبادی، مرضیه
شهابی نژاد، فاطمه	دُرّی نوگورانی، صادق
شیخ اسماعیلی، کیومرث	دژ کام، رسول
شیخان، منصور	دهقان دهنوی، فرهاد
شیخ زادگان، جواد	ذوالقدری جهرمی، منصور
شیخ زاده نجّار، حمید	رازی زاده، حسین
شیری قیداری، سعید	رجبی، زهرا
شیری، سعید	رحمتی، محمد
صادقی، وحید	رحیمی، سعید
صالحی زارعی، سمیه	رحیمی پور، نغمه
صامتی، حسین	رزاقیان، فرهاد
صبوریان، محسن	رستم پور، سپیده
صدر موسوی، مریم	رضایی، محمد
صدری، کامیار	رهگذر، فرنوش
صدوقی یزدی، هادی	روحانی، محمود رضا
صدیق، رضا	زارع، سمانه
صفابخش، رضا	زندى، طاهره
عاصی، سید مصطفی	سارابی، زهرا
عباسیان، کریم	سالاریان، مرتضی
عبدالله زاده بار فروش، احمد	سجادی، آرمین
عرب سرخی، محسن	سریزدی، سعید
عزّمی، رضا	سلطانی خسروشاهی، محمد
عظیمی، محمد جواد	سلیمانی باغشاه، مهدیه
علیزاده لمجیری، صدیقه	سلیمانی، علی

محمدي نصيري، مجتبي	غفاري مقدم، حميد
مرادزاده، شهروز	غلامپور، ايمان
مرادي، سجاد	فاضل دهكردى، امين
مزينى، ناصر	فاضل زرندي، مريم
مسرورى، كيوان	فاضل، امين
مظفرى، هومن	فاميان، على
معطر، محمدحسين	فرزين فر، ناصر
مكرى، ياسمين	فضلى، افسانه
ممتازى، سعيدة	فغانى، فرهاد
منتظري، نيلوفر	فهيمى، حميد
منصوري، نيلوفر	فهيمى، مهرداد
مهدىخانى، فرزاد	فولادى، كاظم
موثق، حامد	فيلى، هشام
موسوى، شيرين	قاسم ثانى، غلامرضا
ميبدي، محمدرضا	قاسمى زاده، بهرننگ
ميرشاه ولد، عطيه	قدسى، محمد
مينايى بيدگلى، بهروز	كبير، احساناله
نايبي، كامبيز	كربلايى، فاطمه
نظام آبادى پور، حسين	كريمى، زهره
نظامى رنجبر، محمد	كسائى، شهره
نم نبات، مجيد	كشاورزى، نيما
هاشمى گلپايگاني، سيد محمدرضا	كوچارى، عباس
همايون پور، محمدمهدى	كيخا، مصطفى
ويسى، هادى	گرايلو، هادى
ويسى پور، سامان	لطفى زاد، مجتبي
يزدچى، محمدرضا	لو كس، كارو
يوسفان، احمد	ماهونر، زهرا

ضرورت پاسداری از میراثی گرانسنگ

زبان فارسی رُکنی بنیادین از هویت ملی و تاریخی ماست؛ آئینه فرهنگ، رشته پیوند و مَجَلای آیین و مذهب مردمان ایران زمین است؛ و البته تردید نیست که آسان و ارزان وارث این گوهر گران نگشته‌ایم. در فراز و فرود روزگارانی تلخ و ناهموار که بیش و کم بر پیشینیانمان رفته است، بی شک به سلامت ماندن این گوهر گران قدر تا این زمان، بی مدد کوششهای عاشقانه و مجاهدتهای صادقانه فرهیختگان و عالمان و شاعران این دیار میسر نمی گردیده است.

زمانی حکیم توس، رنج سی ساله را تنها به آرزوی پاسداشت فرهنگ و زبان پارسیان پذیرا گردید و سرمایه عمر خویش را ارزانی این هدف داشت؛ و از پس او، دانشورانی همچون بوعلی و بیرونی و جرجانی و خواجه طوسی، در روزگاری که زبان رایج علم زبانی غیر از پارسی بود و کسب اعتبار و تحصیل شهرتی به وسعت تمامی جهان اسلام در گرو نگارش به غیر پارسی بود، در بهری از ایام حیات، از این گونه چشمداشتهای کوچک و خُرد چشم پوشیدند و تنها به شوق توانمندسازی زبان و فرهنگ سرزمین نیایی خویش، به پارسی نیز رسائل و نگاهته‌هایی بر جای گذاشتند تا تاریخ فرهنگ و دانش جهان نتواند سرمایه ایرانیان را نادیده انگارد؛ و البته در پی این اهتمام به پارسی‌نگاری بود که آن بزرگان توانستند آموزه‌های میثوی اسلام را در پیکره متوازن و در نوای خوش آهنگ این زبان صورت ببخشند و در گسترش باورهای آسمانی دین جدید از ظرافتهای دلنشین پارسی بهره گیرند و از این رهگذر بر غنای معنوی این زبان نیز بیفزایند.

حال، در روزگار ما نیز، که زبان علم در گستره جهانی‌اش همچنان زبانی غیر پارسی است، زنده داشتن آن درد پارسی دوستی، که سنت دانش پژوهان پیشین این دیار بوده است، بر تمامی عالمان امروز هم بایسته است. اما پیداست که به اقتضای فضای دیگرگونه و به ویژه ابزارهای نوینی که در گستره علم آموزی و دانش پژوهی ساری و غالب گردیده است، پاسداری از آن گوهر گرامی طریق و ابزاری متفاوت با گذشته را ایجاب می کند. در این روزگار پرشتاب تحول فناوریها، خاصه فناوری اطلاعات و رایانه،

اندک زمانی اِهمال و کاهلی بسنده است تا برای همیشه میراث ارجمند پیشینیان و بن مایهٔ هویت ملی و دینی خویش را به ضعف و اضمحلال بکشانیم و سبب ساز آینده‌ای تیره و نامیمون برای فرهنگ ایران گردیم و پس از آن همه اِثارها و مساعی بی‌شائبه و عاشقانهٔ فرهیختگانِ اَعصار گذشته، ناممان در دفتر تاریخ با ننگ چنین گناهی نابخشودنی رقم خورد.

به حکم چنین رسالتی فرهنگی در باب زبان فارسی بود که سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، به پیشنهاد پژوهشگر جوان خود، «مهدی احمدی»، در صدد برآمد تا با گردآوری گزیده‌ای از پژوهشهایی که در این سالها به قصد رفع موانع کاربرد خط و زبان فارسی در حوزهٔ رایانه و فناوری اطلاعات صورت گرفته، تصویری از بضاعت علمی کشور در این زمینه به دست دهد، و نیز وانماید که تا وصول به جایگاه آرمانی در این گونه تحقیقات چه اندازه راه مانده است.

امید است این مجموعه در تسریع و تسهیل کار پژوهشگران این حوزه از تحقیق گامی مؤثر و راهگشا باشد؛ حوزه‌ای که اگر افزون‌تر به ثمر نشیند، بهرهٔ آن توسعهٔ دامنهٔ کاربرد زبان فارسی و تضمین بقای این زبان در عصر فناوری اطلاعات خواهد بود.

مدیریت امور پژوهشی «سمت»

سپاس و قدردانی

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) از مراکز و شخصیت‌های حقوقی زیر، که با صدور مجوز جهت نقل مقالاتی از همایشهای تخصصی خود، این سازمان را در تدوین و انتشار مجموعه حاضر یاری کردند، سپاسگزاری می‌کند:

- دبیر محترم «کمیته دائمی کنفرانس مهندسی برق ایران»، جناب آقای دکتر مسعود شفیعی، برای اعلام موافقت با چاپ مجدد مقالاتی از کنفرانس مذکور، طی نامه مورخ ۸۶/۱۰/۱۲ به شماره ۲۴۰. ک. د.

- ریاست محترم هیئت مدیره «انجمن کامپیوتر ایران»، جناب آقای دکتر جعفر حبیبی، برای اعلام موافقت با چاپ مجدد مقالاتی از کنفرانس بین‌المللی انجمن مزبور، طی نامه مورخ ۸۷/۱/۲۶، به شماره ۸۶۹۲۸.

- معاونت محترم پژوهشی وقت در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، جناب آقای دکتر محمدعلی آذرشب، برای اعلام موافقت با چاپ مجدد مقالاتی از دو «کارگاه پژوهشی زبان فارسی و رایانه»، طی نامه مورخ ۸۶/۹/۱۹ به شماره ۷۱۶۷/۳۳۶.

پیشگفتار

اهمیت روزافزون موضوع «رایانه و خط و زبان فارسی» در همه زمینه‌های کاربردی و تحقیقاتی و حتی در زندگی عموم مردم به وضوح دیده می‌شود. پژوهش در این موضوع سالهای زیادی است که در کشور آغاز شده و هر ساله ارتقا یافته است. اساتید، پژوهشگران و دانشجویان زیادی در دانشگاهها، پژوهشگاهها، و مؤسسات نرم‌افزاری طی سالیان گذشته به پژوهش در این زمینه پرداخته‌اند. پراکندگی مقالات و گزارشهای مربوط به این پژوهشها در منابع مختلف، به خصوص در مجموعه مقالات همایشها و کارگاههای پژوهشی، مراجعه به این منابع و تعقیب سیر پیشرفت این پژوهشها را با مشکل مواجه ساخته است. گردآوری مجموعه مقالات حاضر به چند منظور صورت گرفته است: در رجه اول به نظر می‌رسد صرف یکپارچه‌سازی و دسته‌بندی مقالات مربوط به «رایانه و خط و زبان فارسی» برای پژوهشگران جوان مفید باشد و با استفاده از این مجموعه مقالات، تصویر جامعی از سیر تحول پژوهش در این زمینه در کشور به آنان ارائه شود. علاوه بر این، انتشار چنین مجموعه‌ای کمک خوبی به تبیین میزان توان پژوهشی کشور در این زمینه می‌کند و برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران پژوهشی کشور، به خصوص در موضوع «رایانه و خط و زبان فارسی»، راهگشا خواهد بود. در رجه سوم، این تلاش می‌تواند مقدمه‌ای برای برگزاری همایشهای تخصصی‌تر در این حوزه و یا تأسیس نشریه‌ای خاص این رشته باشد. در ضمن، برای راه‌اندازی دوره‌های تحصیلی میان‌رشته‌ای، مانند زبان‌شناسی محاسباتی، می‌توان از این مجموعه و مستندات آن به عنوان مراجع مورد نیاز استفاده نمود.

پیشنهاد تدوین این مجموعه مقالات را آقای مهدی احمدی، از سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، در اردیبهشت ۱۳۸۶ با انجمن کامپیوتر ایران در میان گذاشتند. سپس فعالیت لازم برای گردآوری منابع، دسته‌بندی آنها، اولویت‌بندی و انتخاب مقالات، ویرایش و یکسان‌سازی آنها آغاز شد و طی یک فرایند بیش از دوساله تکمیل گردید. در این فرایند، مقالاتی که صرفاً در زمینه پردازش سیگنال، مهندسی مخابرات و یا

زبان‌شناسی نظری قلمداد می‌شدند از دستور کار خارج گردیدند و در حوزه رایانه، مقالاتی انتخاب شدند که در آنها ساخت زبان فارسی به نوعی موضوعیت داشت. مسئله دیگر در تدوین این مجموعه مقالات، تعیین موضوعات محوری برای دسته‌بندی مقالات بود. در این باره، با توجه به تعداد مقالات در هر زمینه و نیز ماهیت موضوعی و میان‌موضوعی مقالات، سرانجام ۱۰ موضوع محوری برای دسته‌بندی مقالات تعیین گردید که اکنون در فهرست مطالب کتاب، شاهد آن هستید.

در مواردی، بعضی پژوهشگران به صورت فردی یا جمعی یک موضوع تحقیقاتی را طی دو یا چند سال تعقیب نموده‌اند و در سالهای متوالی در همایشها پیشرفتهای پژوهشی خود را به دفعات ارائه کرده‌اند. این امر موجب شده است که برخی مقالات سالهای آخر آنها اشتراکاتی در مبانی و یا در مرور ادبیات با مقالات سالهای گذشته‌شان داشته باشد. در چنین مواردی، کامل‌ترین و یا آخرین مقاله از آن دسته برای چاپ برگزیده شده و مقالات قدیمی‌تر حذف گردیده است.

از مسائل مهم که به حق از معضلات تدوین چنین مجموعه مقالاتی به زبان فارسی است، انتخاب برابرنهادهای فارسی مناسب برای اصطلاحات علمی از زبانهای خارجی است؛ چرا که هر نویسنده‌ای برابرنهادهای مورد نظر خود را در مقاله خود به کار برده و گاه حتی یک نویسنده برای یک اصطلاح خاص، آن هم درست در یک مقاله، بیش از یک برابرنهاد را استفاده کرده و این امر گونه‌ای آشفتگی و ناهماهنگی را در مجموعه‌ای این چنین پدید می‌آورد. آنچه وقت زیادی از کمیته تخصصی و ویراستاران این مجموعه مقالات گرفت، تصمیم در مورد برابرنهادهای مناسب برای اصطلاحات، جایگزینی یا عدم جایگزینی برابرنهادهای منتخب در هر مورد رخداد آن واژه در مقالات، و تصمیم در مورد چگونگی اعمال این یکسان‌سازی بود. پس از جلسات متعدد و بازخوانی مقالات توسط ویراستاران علمی و زبانی، ابتدا جدولی از تمامی واژه‌های تخصصی به کار رفته در این مقالات و برابرنهادهای فارسی موجود برای آنها فراهم آمد. سپس در مواردی که یک برابرنهاد فارسی قبول عام یافته و مورد اتفاق نظر بود و جایگزینی آن اشکالی به ساختار مقاله وارد نمی‌ساخت، یکدست‌سازی صورت گرفت و برابرنهاد منتخب در متن جایگزین گردید. اما در مواردی که درباره هیچ یک از برابرنهادها اتفاق نظر وجود نداشت و یا در صورت جایگزینی در مقاله، شبهه آن بود که در انتقال منظور مؤلف خللی ایجاد شود، این

جایگزینی انجام نشد. کلیه اصطلاحات انگلیسی که برابرنهادهای فارسی آنها مورد اتفاق نظر بوده و آن برابرنهادها در متن جایگزین شده‌اند، در قالب یک واژه‌نامه تخصصی در پایان کتاب آمده است.

در مجموعه حاضر محدودی مقالات هست که به زبان انگلیسی نوشته شده‌اند. عنوان این مقالات را در فهرست مطالب کتاب، با توجه به طبقه موضوعی آنها، ذیل فصول مربوط آورده‌ایم، اما متن مقالات، ناگزیر، از انتهای کتاب و از چپ به راست صفحه‌بندی شده‌اند و شماره صفحاتی که در مقابل عنوان آنها در فهرست مطالب آمده ناظر به صفحه‌بندی خاص مقالات انگلیسی است.

در مذاکرات و برنامه‌ریزیهای اولیه در «سمت»، مقرر گردید که گزینش مقالات در باب «زبان فارسی و رایانه» به دو مجلد حاضر، که مقطع زمانی خاصی از پژوهشها و همایشها را دربرمی‌گیرند، منحصر و مختوم نگردد و در آینده نیز، به شرط فراهم بودن امکانات و شرایط، این روند همچنان ادامه یابد و در فواصل زمانی معین، مجموعه‌ای از مقالات پژوهشی اصیل در این حوزه را انتخاب و در قالب مجلداتی به جامعه دانشگاهی عرضه کنیم. بدیهی است کیفیت مجموعه‌های احتمالی آینده متأثر از بازخوردهایی خواهد بود که از چاپ دو مجلد حاضر دریافت خواهیم کرد و لذا هرگونه نقد و نظر خوانندگان در باب مجموعه حاضر برای ما در ادامه این مسیر مغتنم خواهد بود.

در انتها لازم است از زحمات آقایان هادی ویسی و محمد بحرانی که ما را در استخراج واژه‌نامه تخصصی یاری کرده‌اند و نیز از آقای محمود ظریف، که جدا از همکاری در تهیه واژه‌نامه مذکور، در جایگزین‌سازی برابرنهادها و ویرایش مقالات نیز مدد رسانیده‌اند، تشکر کنیم. همچنین از همکاران محترم سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، آقای مهدی احمدی به خاطر پیشنهاد طرح اولیه این کتاب و نظارت بر پیشبرد آن، آقای مهدی بهنیاfer و خانم مریم کشوری به خاطر پیگیریها و اجرایی ساختن این اثر سپاسگزاری می‌کنیم.

حسین صامتی؛ محمود بی‌جن‌خان